

O NÁLEZE NEZVESTNEJ DISKOVKY *PARMELIA REVOLUTA* NA SLOVENSKU

Report on finding of a missing lichen *Parmelia revoluta* in Slovakia

Anna Guttová

Botanický ústav SAV, Dúbravská cesta 14, SK-842 23 Bratislava, Slovensko

Abstract: Information on the recently collected *Parmelia revoluta* in the Vihorlat Mts and the Laborecká vrchovina Mts (Eastern Slovakia), redlisted as extinct in Slovakia for a long time, is presented. Details about habitus and condition of the thalli are discussed.

Len nedávno sa aktualizovali verzie červených zoznamov všetkých skupín živých organizmov Slovenska, lišajníky nevynímajúc (Baláž et al. 2001). Diskovka zahnutá, *Parmelia revoluta* Flörke = *Hypotrachyna revoluta* (Flörke) Hale, tu figuruje v kritickej kategórii „vyhynutý = extinct = Ex“, ktorú často eufemisticky i pragmaticky dopĺňame komentárom „alebo nezvestný“. Nebolo tomu inak ani v predošlých zoznamoch, počnúc prvým (Pišút 1985).

Počas práce s nazhromaždeným materiálom sa mi dostalo do rúk niekoľko položiek z Vihorlatu. Išlo o v týchto podmienkach bežné diskovky, bez ktorých by sme si dubiny na južnom úpätí Vihorlatu nad Zemplínskou Širavou nevedeli predstaviť: *Parmelia caperata*, *P. glabratula*, *P. subrudecta* a *P. tiliacea*. Okrem toho sa tu vyskytoval i zriedkavý druh *Normandina pulchella*. V takomto spoločenstve rástla predmetná diskovka *P. revoluta*, z územia Slovenska evidovaná naposledy v prvej polovici šesťdesiatych rokov v Bukovských vrchoch (cf. Pišút 1966).

Nazbierané stielky sú v porovnaní s materiálom z minulosti subtilnejšie (ich priemer sa pohybuje v rozpätí 1,5–2 cm), no napriek ďalej uvedeným špecifikám sa vyznačujú charakteristickým habitom a znakmi. Ich centrálné časti sú bohaté na drobné škridlicovito prekrývajúce sa sekundárne lalôčiky. Sporadické soraly zo zmytých sorédií nahrádzajú obvyklé múčnaté soraly nepravidelného tvaru umiestnené najčastejšie v blízkosti okrajov lalokov, čo je v súlade s ich známou variabilitou (cf. Dey 1978, Oksner 1993).

Ďalší súčasný zber diskovky zahnutej bol objavený medzi lišajníkmi zo súkromného herbára P. Mráza. Opäť pochádza z východného Slovenska, z Laboreckej vrchoviny, kde sa ešte stále dajú nájsť uspokojivo zachované lesné porasty, najmä bučiny. Tri stielky rastúce vedľa seba na kôre buka sú napriek nekrozám v centrálnych častiach veľmi dobre vyvinuté. Rovnako dobre vyvinuté sú typické múčnaté soraly pri okrajoch lalôčikov.

O tom, že tento nápadný makroskopický lišajník bol v minulosti na Slovensku hojnejší, svedčia literárne pramene (Suza 1923, 1926, 1944) a dva exsikáty (Suza 1930, Pišút 1964). Realitu 2. polovice 20. storočia odhalilo mapovanie epifytických lišajníkov v rokoch 1970–1981 (Pišút 1999) a výskum v "poslednom známom útočisku" v Bukovských vrchoch – Národná prírodná rezervácia Stuzica (Pišút et Lackovičová 1992). Druh je v našich stredoeurópskych pomeroch vo všeobecnosti zriedkavý. V Poľsku ho zaraďujú medzi kriticky ohrozené a zákonom chránené lišajníky (Kiszka et Koscielniak 1998), z Českej republiky je známy len jeden recentný zber (Kocourková-Horáková 1998), v súbornom prehľade lišajníkov Maďarska (výber dobre definovaných taxónov) sa neuvádza (Verseghy 1994). Na Zakarpatskej Ukrajine je už situácia priaznivejšia (cf. Kondratyuk et al. 1998), relatívne hojný výskyt môžeme pozorovať už na ukrajinskej strane Bukovských vrchov napr. v okolí dediny Nova Stuzycja (autopsia, herbárové položky deponované v SAV).

Celkové rozšírenie, ekologické nároky a príčiny ústupu stručne hodnotí napríklad Nimis (1993).

Lokality študovaných položiek:

Vihorlat: Kaluža, južný svah kopca Skala, dubový les Dubiny, na kôre *Quercus* sp., alt. ca 240 m n. m. 05/1997 leg. A. Guttová (7198/c) (SAV)

Laborecká vrchovina: Osadné, oblasť Hlboká ca 1 km severne od obce, na kôre *Fagus sylvatica*, alt. ca 500 m n. m. 03/01/1998 leg. P. Mráz (6899a/b) (herb. P. Mráz).

Poznámka: Problematika sa riešila v rámci projektu VEGA č. 2/1071/21.

Literatúra

- Baláž D., Marhold K. et Urban P., ed. (2001): Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska. – Ochr. Prír. 20 (Suppl.): 23–30.
- Dey J.P. (1978): Fruticose and foliose lichens of the high-mountain areas of the Southern Appalachians. – Bryologist 81: 1-93.
- Kiszka J. et Koscielniak R. (1998): The Flora of lichens in the Polish Eastern Carpathians. – In: Kondratyuk S. et Coppins B. J., ed., Lobarion lichens as indicators of the primeval forests of the Eastern Carpathians, Kostrino 1998, p. 81–101, Phytosociocentre, Kiev.
- Kocourková-Horáková J. (1998): Records of new, rare or overlooked lichens from the Czech Republic. – Czech Mycol. 50: 233-239.
- Kondratyuk S.Ya., Khodosovtsev A.Ye. et Zelenko S.D. (1998): The second checklist of lichen forming, lichenicolous and allied fungi of Ukraine. – 179 p., Phytosociocentre, Kiev.
- Nimis P.L. (1993): The lichens of Italy. An annotated catalogue. – 897 p., Museo Regionale di Scienze Naturali, Torino.
- Oksner A.M. (1993): Flora lišajníkov Ukrajini. Tom 2, vyp. 2. – 537 p., Naukova Dumka, Kiiiv.
- Pišút I. et Lackovičová A. (1992): Flechten der Staatlichen Natur-Reservation Stužica (Gebirge Bukovské vrchy, Ostslowakei). – Biológia, Bratislava, 47: 549-559.
- Pišút I. (1964): Lichenes Slovakiae exsiccati editi a Museo nationali slovaco, Bratislava, Fasc. I. (no. 1–25). – 7 p., Bratislava.
- Pišút I. (1966): Doplnky k poznaniu lišajníkov Slovenska 4. – Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov. 12: 57-61.
- Pišút I. (1985): Zoznam vyhynutých, nezvestných a ohrozených lišajníkov Slovenska (1. verzia). – Biológia, Bratislava, 40: 925-935.
- Pišút I. (1999): Mapovanie rozšírenia epifytických lišajníkov na Slovensku (1970–1981). – 120 p., Botanický ústav SAV, Bratislava.
- Suza J. (1923): Lichenes Slovakiae. (Ad distributionem geographicam adnotationum pars prima). – Acta Bot. Bohem. 2: 25-39.
- Suza J. (1926): Lichenes Slovakiae II. – Acta Bot. Bohem. 4–5: 3–20.
- Suza J. (1930): Lichenes Bohemoslovakiae exsiccati. Fasc. V. Decades 13-15 (no. 121 – 150). – 4 p., Brno.
- Suza J. (1944): O povaze výskytu a rozšíření některých epifytických lišejníků v Karpatech. – Věstn. Král. České Společn. Nauk, tř. mat.-přírod., 1943: 1–59.
- Verseghy K. (1994): Magyarországi zuzmóflórájának kézikönyve. – 415 p., Magyar természettudományi múzeum, Budapest.

ZÁHADNÝ LIŠEJNÍK *NORMANDINA PULCHELLA*

Mystery of the lichen *Normandina pulchella*

Jan Vondrák¹ a Jiří Liška²

1) Biologická fakulta JU, Branišovská 31, CZ-270 05 České Budějovice, Česká republika

2) Botanický ústav AV ČR, CZ-252 43 Průhonice, Česká republika

Abstract: The systematic position of *Normandina pulchella* is reviewed.

Tento drobný lupenitý lišejník popsal Borrer v roce 1831 jako druh *Verrucaria pulchella*. Autor zjistil, že na šupinovité stélce se velmi vzácně objevují perithecia, která svou morfologií připomínají plodnice některých zástupců rodu *Verrucaria*. Později byl vymezen rod *Normandina*